

תיקוני עירובין

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 279
אייר תשפ"א

מש"כ בגמי (עירובין דף ח.) דנפיק מתורת לחי והוי כותל. ודעת החזו"א שלחי של זמנינו שהוא עמוד של צוה"פ, שונה מדברי הגמרא ויש להכשירו גם ביותר מד' אמות, ומ"מ הוסיף שיש להקפיד שלא יהיה משוך מכנגד החוט ולפנים ג' או ד' טפחים (סי' ע' ס"ק י"ח בהערה), ולכן גם לחזו"א קיר של בית אינו כשר לחי, אלא אם יעמידו את החוט בתחילת הקיר הפונה אל העירוב. אבל כאשר יש קיר שמסתיים ואנו עושים שהחוט ייצא מעל עובי הקיר, לדוגמא אם עובי הקיר הוא שלושים ס"מ, הרי זה כשר לכו"ע, כי העובי אינו ארוך כלל, הוא ממש בגודל המתאים ללחי הנהוג בזמנינו, ולא מתחשבים באורך הקיר באופן זה שהחוט יוצא מעל עביו.

עובי הקיר כשר לשמש לחי לחי"ע

שער פתוח והברזלים שסוגרים מעליו מחוברים מהצד

בהמשך הסיור הגענו לפתח של מוסד שנמצא בקצה השכונה, ויש לו גדר טובה וחזקה שמשמשת את גבול העירוב, אבל העוסקים בעירוב השכונתי שמו לב שבפתח של המתחם אין צורת הפתח, כיון שהסוגרים שמחוברים מעל הפתח, מחוברים מהצד של העמודים, ולא מעליהם. ולגבי צורת הפתח חייבים שיהיה פס אחד שוכב מעל שני העמודים. ואמנם יש שער שאפשר לסגור אותו ואז הוא ימשש מחיצה גמורה, אבל בשעה שפותחים אותו [הוא נפתח בשבת], הרי אין בו מחיצה. עוד יש לציין שדעת החת"ס וכמה פוסקים ששער שעומד לסגירה ופתיחה, נחשב מחיצה גם כשהוא פתוח כמו צורת הפתח. אבל החיי אדם סובר שאינו כשר ללא צורת הפתח, וכן החזו"א דחה מאוד את המתירים, וסובר שצריך שיהיה צורת הפתח, וכן נוקטים להלכה, וא"כ המעבר בשער זה, הרי הוא פירצה לכל העירוב.

הסוגר מעל הגדר אינו כשר והברזל שהוסיפו למעלה

גם דין עומד מרובה לא מועיל במקרה זה, משום שיש "סילוק מחיצות", כלומר כיון שיש שתי גדרות משני צידי שביל הכניסה, הרי זה גורם שלא מתחשבים בדיני עומד מרובה בכל הגדרות שמקיפים את המתחם שהצדדים, אלא צריך שרוב שטח השביל עצמו יהיה סגור, וכאן רוב השביל פתוח. וגם אם נכלול את המתחם ונשתמש בגדרות שמאחוריו, זה לא יעזור, כיון שגם שם היה שער ללא צורת הפתח [עד שבאו האברכים שבסיור ומצאו צוה"פ מוכנה מעמודי הבנין]. ולסיכום יש כאן פתח קטן מאוד, שאחרי בדיקה יסודית יוצא שהוא מעכב את העירוב.

האם מועיל להוסיף ברזל מעל הסוגרים

כדי לתקן את הדבר הוסיפו האחראים עוד פס ברזל בגובה מעל הגדר [הסוגרים] שמעל השער, שהפס הזה מגיע עד מעל שני העמודים, וע"ז יהיה צורת הפתח. שאלו האברכים הרי הברזל הנוסף אינו משקוף מעל הפתח, אלא מעל הגדר, והגדר היא זו ששוקפת על הפתח, ואמנם הגדר אינה כשרה למשקוף כי היא מהצד, מ"מ אי אפשר להחשיב דבר שמעליה למשקוף, אחרי שחלל הפתח כבר נגמר. והנה בענין זה כבר הבאנו באחד מהגליונות שנחלקו הת"ח בסברא זו, בלתי שיש מעליה חלון ורק הפס שמעל החלון מונח מעל העמודים. וזה נוגע גם להלכות מזוזה. ויש מביאים ראייה משער העשוי ככיפה שמבואר בגמי (עירובין דף יא:) שכשר, כי מחשיבים את אחת משורות האבנים שמעל השער כאילו היא המשקוף, אבל יש לחלק שבדברי הגמי מדובר בקיר שהוא יחידה אחת מעל הפתח, משא"כ כאן הברזל נמצא מעל חתיכת גדר כדבר נוסף. בכל זאת ההוראה להתיר.

מדוע שבוע אחד בשנה מהמירדים אפילו בהשש קל

אנו נמצאים בסיומו של חודש ניסן, חודש מלא בטירחה במצוות, ובדקדוק בהלכה, בזהירות מחמץ אפילו כלשהו, ובהידורים רבים בעשיית המצות, וגם בהימנעות מהרבה מאכלים ומוצרים אפילו שעומדים תחת כשרות טובה, כל משפחה וכל עדה לפי מנהגיה והלכותיה. מסופר ששאלו פעם אדם שבכל השנה אינו נזהר דוקא בכשרות טובה, וכל הנקרא כשר בא לפיו, ואילו בפסח נמנע מלאכול כל מיני מאכלים שהיה בהם פעם אצל אבות אבותיו בחו"ל חשש חמץ, אפילו שהיום אפשר להשיגם בהכשר טוב, כגון דגים וירקות מסוימים, מה נשתנה השבוע הזה מכל השנה, הרי שאר האיסורים מלבד חמץ גם הם מצוות חשובות, לפחות יזהר בהם על דברים שבאמת הכשרות אינה מספיק טובה. והוא השיב בבדיחות, שהוא מהדר בשבוע אחד בשביל כל השנה. כמובן שלא מספיק לקיים את המצוות שבוע אחד בשנה, אנו עבדי ה' כל יום ויום, וכל שבוע בכל השנה, אבל באמת יש דבר ניוחד בפסח, ויש במעשים אלו ענין חשוב, ההידורים המיוחדים בשבוע של פסח נועדו לתת לנו תמריץ ומשוגים לכל השנה. כידוע החמץ רומז ליצר הרע ולעוונות שמתהיים מהחמצת המצות ומחוסר ההירות, וכנגד זה באה המצה שדורשת שמירה וזריזות, וזהירות יתירה, לעורר בעצמינו את המלחמה וההתחזקות בהם לכיוון הנגדי בצורה קיצונית מאוד, על מנת שנקנה בנפשינו את המידות הטובות האלו, לכל השנה ולכל המצוות, וזה מה שדרשו חז"ל על הפסוק ושמרתם את המצות - ושמרתם את המצוות, מצוה הבאה לידך אל תחמיצה.

ניקח את הדברים לתשומת ליבנו, כשאנו עוסקים כאן בנושא הזהירות מטלטול האסור, שלצערנו המכשול מצוי, וגם קשה להרבה אנשים להימנע ממנו, כשמקבלים אפשרות לנסוע לצימר במקום שהעירוב אינו מהדרין, ואם יסרבו לא יהיה להם תחליף, נתפוס במידת השמירה של המצה, ניקח לעצמינו את ההימנעות מחשש טלטול שלא כהלכה, ולא נחמיץ את הזכות העצומה. "ואם תשיב משבת רגלך, אז תתענג על ה'".

סיוורים שהתקיימו בימי בין הזמנים

בימי חודש ניסן היתה פעילות רבה במוקד העירוב, גם בימים של ערבי פסחים, למרות הטיידות שיש לכל אחד בניקוי הבית והקניית לפסח, נערכו בדיקות עירובים, תיקונים, וגם סיוורים לאברכים המתלמדים. אחד מהסיוורים נערך בירושלים בשכונת רמות ב', יחד עם כשישים אברכים [בשתי קבוצות], סביב העירוב השכונתי שמפוקח ע"י כמה אברכים חשובים, ולמרות שמבחינת השכירות ממומרים מחללי שבתות, הם נמצאים בבעיה גדולה, שאינם יכולים לשכור מכל המומרים שבשכונה, בכל זאת בכשרות המחיצות הם מהדרים ברמה גבוהה מאוד, וזה מועיל שע"ז מותר לטלטל "כלים ששבתו בחצר", כגון עגלה שהיתה בבין השמשות בחדר המדרגות או בחצר, להעביר אותה ברחובות של השכונה ובחצרות. וכבר ביארנו במאמר נפרד (והוזכר לעיל גליונות 2, 43) כל פרטי ההלכה הנוגעים למקומות אלו, בענין העגלה, הבגדים, התינוק שזוחל או שאינו זוחל, והבקבוק ובגדים להחלפה, מה מותר ומה אסור, מה מוגבל לצורה מסוימת ומה אי אפשר לטלטל כלל במצב זה. [ניתן לקבל את ההאמרה בשליחת בקשה למייל]. בתחילת הסיור ראינו מקום אחד שהחוט קשור מעל גג הקיוסק, לא על עמוד וגם לא מעל לחי, שאל האברך האחראי את משתתפי הסיור, תמצאו היכן הלחי? האברכים שכבר למדו בשיעורים על דוגמה כזו, ידעו להסביר שעובי הקיר כשר להיות לחי. והביאור הוא, שאמנם כשיש קיר ארוך ד' אמות או יותר, דעת המקור חיים (במאמר תיקון עירובין בסוף הל' פסח) שאינו כשר להחשב לחי, כעין

סיור בעירוב ברמות ב', דין העמוד על גבעה קטנה

ניתן לקבל את העלון במייל כשר, לשלוח בקשה ל- 83320@GMAIL.COM

מי החולקים באיסור של כביש ז'בוטינסקי

אבל בעלון של הג"ר עמרם פריד שליט"א כתב בשבוע שעבר לבאר מה הסיבה להתייר לומר לגוי, ובתחילה כתב כמה צדדים ודחה אותם, ובסוף רצה לתלות את ההיתר בדין אמירה לגוי בדבר שיש בו מחלוקת, ומקורו מדברי השו"ע (סי' ש"ד ס"ז) בשבירת המפתח, שיש מתירים ויש אוסרים, וכתב השו"ע שע"י גוי יש להתיר, וביארו האחרונים שבדבר שיש בו מחלוקת ויש מתירים, מותר לומר לגוי שיעשה. ולפי"ז כיון שבכביש ז'בוטינסקי יש מחלוקת אם הוא רה"ר, יש להתיר לומר לגוי.

ובביאור מי החולקים בדין כביש ז'בוטינסקי כתב שם ג' דברים שבהם יש מחלוקת אם כביש זה נחשב רשות הרבים. א. הרחוב אינו מפולש ישר, וכתב שאמנם בשו"ע (סי' שמ"ה ס"ז) פסק לאסור, ודוקא בעיר עם חומה צריך ישר, וגם בריב"ש המובא בב"י (סי' שט"ד ס"ב) מבואר שמבוי עקום רחב ט"ז אמה הוא רה"ר, אך יש בראשונים שיטות שצריך ישר גם באין לעיר חומה. ב. בענין כביש המשמש דרך מעיר לעיר, שזה סיבה שכביש ז'בוטינסקי יש בו איסור יותר משאר רחובות, משום שכתב הרמב"ן שנחשב משמש לשישים ריבוא ואסור גם לדעת רש"י וסיעתו, וכתב שאמנם הבה"ל הביא את דעת הרמב"ן, אבל לא מצאנו עוד ראשונים שכתבו כן. ג. בענין רחוב שיש שישים ריבוא עוברים בו, כתב שברחוב זה לא עוברים בכל יום, אלא רק בצירוף כמה ימים, ואמנם המשנ"ב (ס"ק כ"ד) כתב שאין שיטה שצריך שיעברו ביום אחד, אלא גם בצירוף כמה ימים נעשה רה"ר, אבל בזמנינו מצאו שבספר התרומה מביא כן, א"כ יש כאן שיטות החולקות, ועפ"ז נחשב כאמירה לגוי במקום שיש מחלוקת. עכת"ד.

מתי נאמר שמוותר לומר לגוי בדבר שיש מחלוקת

הבאנו את הדברים לפני הגאון רבי מנדל לובין שליט"א, מרבני מוקד העירוב, ואמר שאין לדמות את נידון דין לדברי השו"ע שהיקל לומר לגוי בדבר שיש מחלוקת, כי השו"ע מדבר במחלוקת שקולה שלא נפסקה לאיסור, משא"כ בשלושת הדברים הנ"ל השו"ע והמשנ"ב נקטו כדעת האוסרים, והשיטה המתירה אינה להלכה, ובכה"ג אינו סיבה להתייר אמירה לגוי. ואם לא נאמר כן, הרי אין לדבר סוף, כמעט בכל דבר אפשר למצוא איזה שיטה אחרת שלא נפסקה. והביא את דברי המשנ"ב (סי' ש"ב ס"א וס"ק ו') שהרמ"א הביא את שיטת רש"י לאסור לנקות אבק מהבגד, וכתב "טוב להרבה לדבריו", וכתב המשנ"ב שבאליה רבה כתב שאמירה יש איסור, כי חרוב ראשונים סוברים כשיטת רש"י, ומ"מ נראה דיש לסמוך על דעה הראשונה להקל ע"י אינו יהודי, ובפרט דאיכא לפעמים משום כבוד הבריות, עכ"ד. מבואר שגם בדבר שהשו"ע לא אסר, והרמ"א כתב רק טוב לחוש, בכל זאת כשהתיר ע"י גוי לא כתב בלשון מוחלטת ופשוטה. [ועי' גם בדברי המשנ"ב בסי' ש"ד (ס"ק ל"ז) שכתב ש"י"א שההיתר בדבר שש לו מחלוקת הוא רק בהפסד מרובה או שנחפץ הרבה לדבר מצוה. וע"ע במשנ"ב (סי' של"א ס"ק כ"ב) שלא בקלות מתירים טלטול ע"י גוי, שכתב שם לגבי ברית מילה שלא להביא את התינוק לבית הכנסת דרך חצר שאינה מעורבת [שיש בה דירת גוי או מומר]. כיון שאפשר למולו בביתו, והרבה פעמים מלים בבית מפני הצינה. מבואר שמצוה שאפשר לקיימה בבית, לא עושים באופן שיצטרכו שגוי יטלטל אפילו רק טלטול דרבנן].

ולכן בענין הטלטול בכביש ז'בוטינסקי, שלפי דברי השו"ע והמשנ"ב יש ברחוב זה איסור דאורייתא להרבה פוסקים, גם אמירה לגוי יש בה איסור.

בהרבה אופנים אסור לומר לגוי, ויש להימנע מכך

בעקבות הוראת הגר"מ שליט"א, התקיים דיון רחב בכמה וכמה פרטים וצדדים נוספים שיש לדון באופן שיאמרו לגוי כך או כך, ואמנם יש צורה שיהיה טלטול דרבנן ואז יהיה מותר אם זה לצורך מצוה, אבל מסתמא פחות מחצי מהמשתמשים יעשו כדן, וא"כ יש בזה מכשול. היו שטענו שיאמרו לגוי שיעביד את כל הדרך בלי לעצור, ואז יהיה מרה"י לרה"י דרך רה"ר שלכמה ראשונים איסורו רק מדרבנן. אבל באמת זה לא מעשי, כיון שיש המזוירים ומכוניות שנוסעות ולא שייך שהגוי לא יעצור בצורה נורמלית.

כמו כן ברור שההיתר לצורך מצוה הוא רק על תינוק בלבד ולא שאר חפצים. וגם לא כל אירוח נקרא מצוה. עוד הוסיפו רבני השכונה, שזה מביא לחלול ופיצה בדין אמירה לגוי, שאנשים טובים לומר לו לעשות כל מיני מלאכות שאין שום היתר לעשותם ע"י גוי. כידוע היו שטענו את הטענה הידועה, שיש הרבה שבגלל שאין דרך היתר הם מטלטלים בעצמם בידיים, א"כ צריך למצוא היתר. ולמסקנת הדברים אמר הגר"מ לובין שליט"א, שלגבי אלו שמטלטלים בידיים, יש בזה ועדיפות, אבל זה לא היתר ברור, ובהרבה אופנים אינו מותר, ולמי שיועד להימנע ולהיזהר, צריך להודיע שגם אמירה לגוי בכביש ז'בוטינסקי, זה לא דבר פשוט, ויש להימנע מכך.

לסיים הוסיף הגר"מ שליט"א את ברכתו, לכל המשפחות שמתאמצות להימנע מטלטול במקומות שאין ראוי להתייר אותם, גם באופנים שבלל זה צריכים להקפיד ולהאריך את הדרך, או אפילו נמנעים מלהתארת. יתן ה' שיצו לראות ברכה בכל מעשי ידיהם, ויהיה להם נחת דקדושה מכל צאצאיהם.

עוד שאלו שלכאורה יש בזה פסול של "פתחי שימאי", כי מהצד התחתון של הברזל מחובר הסורג, שהוא אינו ישר אלא יש בו ברזלים שבולטים כלפי מטה, ולא עדיף מקרש שיש בו חיפופין [בליטות] שכתב בשער הציון (סי' שס"ג ס"ק י"ט) בשם הפמ"ג שאינו כשר לדעת האוסרים פתחי שימאי, והנה באמת זה לא צורה רגילה של פתח שיש למעלה ברזלים שיוצאים מהמשקוף, אך בכל זאת אינו דבר שומם והרוס, אלא פשוט הסורג נעשה למטרה אחרת, להשלים גדר. ויתכן שאינו מקלקל את צורת המשקוף. וכן יש לדון האם הפס הנוסף חייב להחשב כחלק מהסורג, או שמא ניתן להגדירו כדבר בפני עצמו, והאם יש חילוק אם הסורג מחובר אל הפס מלמטה, או שיש רווח קטן בין הפס לסורג. ובכל זה צ"ע למעשה.

הבאנו כאן רק שני דברים קטנים מתוך הסיוור הנפלא, ומלבד זה התקיימו סיוורים בשכונות גבעת שאול, ובקריית משה, ובבני ברק ברמת אלחנן. הרבה החכמנו ולמדנו, אך אין כאן המקום להאריך. וברכת י"שר כח לאחראים היקרים, שהדריכו את הקבוצות.

גוי שמעביד עגלות בכביש ז'בוטינסקי בבני ברק

בשבוע זה התפרסם רעיון חדש בנוגע לטלטול ברחוב ז'בוטינסקי בבני ברק, שכידוע הוראת הרבנים שלא לטלטל בו, ולא מועיל לעשות עליו עירוב, כי יש בו חומרת רשות הרבים שעוברים פוסלים את דין המחיצה של צורת הפתח, ורק אם יעשו שערים הננעלים בלילה יהיה ניתן לעשות בו עירוב. וכיון שלא שייך לסגור את הכביש הזה אפילו לרגע אחד, אי אפשר לעשות בו עירוב כשר. ואמנם רב העיר נזקק לעשות גם שם עמודים וחוטים כנהוג, בשביל להציל במעט את אלו שמטלטלים שם, שאולי יועיל לפי איזה שיטות, אבל מן הדין אין לסמוך על כך, ואין לטלטל שם. וראה מה שהארכנו בפרטי השיטות לעיל (גליון 2, 31 ועוד מקומות).

בעשר השנים האחרונות באים עוד ועוד אברכים לגור בשכונות פרס כץ וקריית הרצוג, ואינם יכולים לבוא להתארח אצל הוריהם וחבריהם בבני ברק, כיון שהכביש הזה מפריד בין השכונות. ולכן ניסו להעלות פתרונות שונים כדי להתייר לעבור. יש אפשרות אחת לעבור דרך גשר הסמוך לרחוב שבטי ישראל, והוא מתחבר לעירוביים השכונתיים משני הצדדים, [אם לא יורדים בירידה למזרחה של רחוב ז'בוטינסקי]. אבל להרבה מהתושבים שגרים באזור רחוב החלוצים והרב כהנמן, זה פתרון קשה, בגלל שצריכים להאריך את דרכם בחצי שעה ויותר. בעבר ניסו לעשות גשר נוסף בצומת רחוב הרב כהנמן, אבל זה התעכב ונתקע בעקבות עבודות הרכבת. עוד רעיון היה לעשות תקרה מעל הצומת, ועל מעבר החציה לכל רחוב הכביש, שע"י יתבטל דין רה"ר מתחת התקרה, ויהיה אפשר לעשות עירוב רגיל מתחת התקרה. בנושא זה ג"כ התעוררה מחלוקת ארוכה, והיו ששינו את דעתם לאיסור ולהיתר ואין כאן המקום להאריך בזה, אבל בסופו של דבר גם זה בינתיים מתעכב בעקבות עבודות הרכבת.

השבוע התפרסם הפתרון החדש שארגן אחד מהתושבים, שיעמוד גוי בצומת הנ"ל בשעות מסוימות שבהן המשפחות אמורות לחזור מסעודת השבת, ויעביד את העגלות לכל מי שיבקש. וכתב במודעה שיש בתיוקן הזה בכדי "להציל מהרבה חששות". והנה גם הפתרון הזה היה כבר מזמן בדיון אצל הרבנים, והחליטו שהדבר אינו פשוט, לכן נביא כאן את יסוד הדברים.

במה התיירו אמירה לגוי

הנה אמירה לגוי נאסרה מדרבנן אפילו באיסור דרבנן, ואפילו לומר לו מערב שבת שיעשה בשבת אסור (סי' ש"ז ס"ב) ויש בזה גם איסור משום האמירה, מדין ממצוא חפצך ודבר דבר, וגם מצד המלאכה שנעשית עבור ישראל גזירה שמא יעשה בעצמו, או משום שנחשב כעושה בשליחות הישראל. וגם אם הגוי עושה מעצמו עובר ישראל, אסור להנות מהמלאכה (משנ"ב ס"ק י"א בשם האחרונים), וגם יש חובת מחאה למנוע אותו (סי' רע"ו ס"ק י"א), מלבד בדברים שאין הישראל הנה מהם בשבת ובאופנים מסוימים (משנ"ב שם, ופוסקי זמנינו). אבל יש אופנים שהתירו אמירה לגוי, כגון לצורך חולה אפילו שאין בו סכנה אם הוא בגדר חולי כל הגוף שנפל למשכב וכו'. וכן התיירו לצורך מצוה, אבל בזה נחלקו הראשונים האם התיירו לומר גם במלאכה דאורייתא, והכרעת האחרונים והמשנ"ב (סי' ש"ז ס"ק כ"ד) וכל פוסקי זמנינו שלא התיירו במלאכה דאורייתא, אבל רק בשבות דשבות לצורך מצוה, דהיינו אמירה לגוי במלאכה דרבנן בלבד. ולפי"ז כיון שבנידון דין מדובר על טלטול ברחוב ז'בוטינסקי שיש בו איסור דאורייתא להרבה פוסקים, א"כ גם אמירה לגוי לצורך מצוה לא התיירו בו. ומשום כך יש להימנע גם מלומר לגוי להעביר את העגלות בכביש זה.